

FIIA 15/2011

COMMENT

Bart Gaens

Tutkija

Ulkopoliittinen instituutti

Suomenkielinen käännös: Juha Mäkinen

Panokset kasvavat > Yhdysvallat pyrkii vastaamaan Kiinan kasvavaan valtaan Itä-Aasiassa

Kiinan vaikuttava talouskasvu, nopeasti kasvavat sotilasmenot sekä yhä itsevarmempi esiintyminen oman alueensa politiikassa on herättänyt Yhdysvallat, joka pyrkii vastaamaan Kiinan haasteeseen ja osoittamaan olevansa edelleen vaikutusvaltainen tekijä Aasian ja Tyynenmeren alueella.

Yhdysvaltain ulkoministeri Hillary Clinton julkaisi äskettäin *Foreign Policy* -lehdessä artikkelin, jossa hän ilmaisi selvästi, että Yhdysvallat pyrkii kasvattamaan painoarvoaan Aasian ja Tyynenmeren alueella ja toimimaan samalla vastavoimana Kiinalle. Yhdysvallat haluaa näyttää suuntaa alueellisessa kaupan vapauttamisessa, vahvistaa sotilaallista mahtiaan sekä saada itselleen suuremman roolin alueellisissa ja monenkeskisissä instituutioissa. Marraskuun aikana presidentti Barack Obama korosti kolmessa eri tilaisuudessa, että Yhdysvallat on valmis laittamaan kaikkensa peliin Aasian ja Tyynenmeren alueella.

Ensinnäkin Yhdysvallat sopi Aasian ja Tyynenmeren maiden talousjärjestön APECin huippukokouksessa liittyvänsä TPP-vaapaakauppasopimukseen (*Trans-Pacific Partnership*). TPP:hen kuuluvat Australia, Uusi-Seelanti, neljä Kaakkois-Aasian ASEAN-maata, Kanada, Meksiko, Chile ja Peru. Yhdysvaltain myötä TPP:n markkina-alueesta on tulossa 40 prosenttia suurempi kuin Euroopan unionista. TPP:n merkitys kasvoi entisestään, kun Japanin pääministeri Yoshihiko Noda ilmoitti samassa kokouksessa, että Japani aloittaa neuvottelut sopimukseen liittymisestä. TPP:n ulkopuolinen Kiina pyrkii kilpailemaan

TPP:tä vastaan korostamalla ASEAN+3-ryhmän (Kaakkois-Aasian maiden ASEAN-järjestö vahvistettuna Kiinalla, Japanilla ja Etelä-Korealla) roolia kaupan vapauttamisen johtotähtenä.

Toiseksi Obama ilmoitti Australian vierailullaan Yhdysvaltain lisävän sotilaallista voimaansa Australian pohjoisrannikolla. Kyse on 2500 merijalkaväen sotilaan sijoittamisesta Darwiniin vuosiin 2016–2017 mennessä, mikä ei sinänsä ole erityisen dramaattinen lisäys mutta toimii symbolisesti voimakkaana viestinä Yhdysvaltain strategisista aikeista. Kiinalaismediassa Yhdysvaltain päätöstä pidettiin pyrkimyksenä motitoida Kiina.

Kolmanneksi Obaman sallittiin – ensimmäisenä Yhdysvaltain presidenttinä koskaan – osallistua Itä-Aasian maiden huippukokoukseen (EAS), joka keskittyy laajalti poliittisiin, taloudellisiin ja turvallisuuskysymyksiin. Vuodesta 2005 lähtien järjestetty Itä-Aasian huippukokous kerää yhteen kymmenen ASEAN-maan sekä Kiinan, Japanin, Etelä-Korean, Australian, Uuden-Seelannin, Intian ja Venäjän johtajat. Tämän vuoden kokouksessa kiiteltiin Burmaa (Myanmariä) poliittista uudistuksista. Yhdysvallat ilmoitti ulkoministeri Clintonin matkustavan joulukuussa Burmaan

viralliselle vierailulle ja antoi epäsuorasti tukensa Burman ASEAN-isännyydelle vuodeksi 2014. Kiinalla on paljon vaikutusvaltaa Burmassa, mutta kiinalaisvetoisen patoprojektin äskettäinen keskeyttäminen antaa ymmärtää, että Kiinan ote Burmasta saattaa olla kirpoamassa. Lisäksi Yhdysvallat onnistui Kiinan vastustuksesta huolimatta tuomaan EAS-kokouksen asialistalle merenkulun turvallisuuden Etelä-Kiinan merellä.

Sen lisäksi, että Yhdysvallat on siirtänyt politiikkansa painopistettä Aasian ja Tyynenmeren alueelle, muutkin alueelliset toimijat pyrkivät vaikuttamaan alueen kehitykseen. Kaikki tärkeimmät toimijat pyrkivät hyötymään Kiinan talouskasvusta ja saamaan Kiinan toimimaan alueellisten yhteistyöjärjestöjen puitteissa.

Esimerkiksi Japanin suhteita Kiinaan voi kuvata ”kuumaksi taloudeksi ja kylmäksi diplomatiaksi”. Japani kannattaa Yhdysvaltain vetämää TPP-sopimusta, mutta suosii samalla ASEAN-järjestöön perustuva yhteistyötä. Japani toivoo ASEAN-yhteistyön kehittyvän niin, että jo olemassaolevaan ASEAN+3-ryhmään tulisivat mukaan vielä Intia, Australia ja Uusi-Seelanti. Turvallisuuspoliittisista syistä Japanin on kuitenkin pidettävä kiinni läheisestä liittolaisuusteestaan Yhdysvaltoihin.

Käyntiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
Kruunuvuorenkatu 4
00160 Helsinki
Postiosoite
Ulkopoliittinen instituutti
PL 400
00161 Helsinki
Puhelin
+358 (0)9 432 7000
Fax
+358 (0)9 432 7799

www.fiia.fi

Ulkopoliittinen instituutti on eduskunnan yhteydessä toimiva, riippumaton tutkimuslaitos. Instituutti tuottaa korkeatasoista tutkimusta, joka tukee poliittista päätöksentekoa ja avointa keskustelua niin kotimaassa kuin kansainvälisestikin.

Instituutin julkaisut käyvät läpi sisäisen editointiprosessin, mutta julkaistavat näkemykset ovat kirjoittajien omia.

Australia seisoo tukevasti Yhdysvaltain leirissä. Australian taloussuhteet Itä-Aasian maihin ovat tiivistyneet, mutta maa pyrkii tasapainottamaan tätä varmistamalla, että Yhdysvallat sitoutuu tulevaisuudessakin takaamaan Australian turvallisuuden. Myös Venäjä keskittyy yhä enemmän kaukoitään ja tavoittelee itselleen tunnustusta itäaasialaisena valtatekijänä. Venäjä tuskin hyväksyy Yhdysvalloille roolia alueellisen turvallisuuden etuvartiona. Yhdysvaltain tavoin Venäjä osallistui tämänvuotiseen EAS-huippukokoukseen, ja ensi vuonna se isännöi APEC-huippukokousta.

Omat näppinsä pelissä on myös Intialla, jonka monet näkevät tärkeänä vastavoimana Kiinalle. Kiinan tavoin Intia katsoo taloudellisen regionalismin olevan tärkein keino omien etujensa turvaamiseksi ja kasvun varmistamiseksi. Turvallisuuspoliittisesti Kiina ja Intia ovat liikkumassa yhä kauemmas toisistaan.

Euroopan unioni on edelleen Itä-Aasialle tärkeämpi kauppakumppani kuin Yhdysvallat. EU:n ja Itä-Aasian välisen kaupan kokonaisarvo on kaksinkertaistunut kymmenessä vuodessa, ja Itä-Aasia kattaa 28 prosenttia EU:n kansainvälisestä kaupasta. EU:lla olisi mahdollisuus käyttää pehmeää valtaansa ja toimia alueella välittäjän roolissa. Unionin sallitaan

vasta ensi vuonna liittyä ASEANin ystävyys- ja yhteistyösopimukseen (TAC), mikä on edellytys sille, että EU:n osallistumista Itä-Aasian huippukokouksiin voidaan edes harkita.

ASEAN on järjestönä heikosti organisoitunut mutta silti alueensa oletusarvoinen johtaja. Se toimii välittäjänä alueellisten toimijoiden välillä, ja olemassa olevat alueelliset yhteistyöorganisaatiot ovat rakentuneet sen ympärille. Kiinan nousu ja sitä seurannut Yhdysvaltain uudelleenaktivoituminen tulevat vetämään niin vanhoja kuin uusiakin pelureita tiiviimmin mukaan Itä-Aasian valtapeliin. Tämä puolestaan kasvattaa ASEAN-vetoisten monenkeskisten organisaatioiden – kuten ASEANin alueellisen foorumin (ARF) ja Itä-Aasian huippukokouksen (EAS) – merkitystä Aasian ja Tyynenmeren alueen geopoliittisten jännitteiden lieventämisessä.